

21, diaconos 5, episcopos per diversa loca 19. Qui etiam ¹ passus est in civitate Corona cum multis clericis et fidelibus occulte juxta muros urbis ² ad lacus Trajani, tertio idus Novembris. Et exinde raptum est corpus ejus a presbyteris et clericis noctu, cum

¹ Capite truncatus.

² Ad lacus formæ Trajani.

Damaso presbytero, et sepultum est in basilica supradicta, quam ipse via Aurelia construxerat, ³ duodecimo kalendas Decembris, milliario secundo. Et cessavit episcopatus dies triginta octo.

³ Decimo septimo.

EPISTOLÆ ET DECRETA.

1^a EPISTOLA

S. ATHANASII ET ÆGYPTIORUM PONTIFICUM AD FELICEM II PAPAM.

De infestationibus Arianorum.

Domino beatissimo et honorabili, sancto patri Felici, sanctæ sedis apostolicæ urbis Romæ papæ, Athanasius et universi Ægyptiorum, Thebaidorum, et Libyorum episcopi, in sancta Alexandria synode gratia Dei congregati.

Vestro sancto suggerimus (*Maurus Cæsena episc. ad S. Martinum; consess. 1 concil. Later., anno 640*) apostolatui, ut nostri, more solito, sollicitudinem gerere dignemini, juxta vestram prudentissimam sapientiam, quæ omnibus luce clarius manifesta est: quia apostolicis vestra beatitudo visceribus commota (*Deus dedit Calaritanus ep. ad S. Martinum*) super tribulatione nostra, nos omnes hortata est, ad tuitionem catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ in unam convenire, et de nostra oppressione canonicè et unanimiter tractare, dum constat vos una cum beato Paulo apostolo eadem compassibiliter dicere: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? (Quis scandalizatur, et non ego uror (II Cor. XI, 29)?)* satagentes ne aliqua de his, quæ vobis creditæ sunt, rationabilibus ovibus a hostiis capiatur. Ideo, pater beatissime, quia semper antecessores nostri, et nos a vestra apostolica sancta sede auxilium hausimus, et nostri vos curam habere agnovimus, præcatham apostolicam et summam expetimus juxta canonum decreto sedem, ut inde auxilium capiamus, unde prædecessores nostri ordinationes et dogmata atque sublevationes ceperunt. Ad eam quoque quasi ad matrem recurrimus, ut ejus uberibus nutriamur, quoniam non potest mater oblivisci infantem suum. Sic et vos nolite oblivisci nos vobis commissos, quoniam non leviter nos inimici nostri implicaverunt afflictionibus,

¹ *Epistola.* Hæc epistola sub nomine Athanasii ad Felicem ex synodo Alexandrina scripta ab episcopis Ægypti, Thebaidis, et Libyæ, de fide suspecta est ² tum quod hoc tempore, quo Athanasius fuga elapsus in eremo habitabat, quove cum Liberio omnes episcopi orthodoxi, decreto imperatoris et Mediolanensis conciliabuli, sedibus suis exturbati erant, neque locus, neque tempus cogendæ synodi esse potuerit: tum quod hæc epistola ad Felicem scripta, ipsum Felicem de sua ipsius ordinatione certiosem reddat. An rescriptum Felicis fortasse eodem defectu labo-

¹ Ad males mercatoris merces has ineptæ farraginis quisquilias Baronius aliique eruditi viri ablegant.

et quotidie facere molluntur, et apprehendere, aut ferris nos constringi minantur (*Stephanus Dorensis ad eundem papam cons. 2 ejusdem synodi*), nisi eorum consentiamus erroribus: quod nequaquam vobis inconsultis agere præsumimus. Canonibus quippe jubentibus, absque Romano nos de majoribus causis nihil debere decernere pontifice. Ideoque ad propositum recurrentes, et ad brævium properantes, vestræ apostolicæ sedis imploramus auxilium: quia, ut credimus, non despexit Deus preces cum lacrymis sibi oblatas servorum suorum, sed ob id vos prædecessoresque vestros, apostolicos videlicet præsules, in summitatis arca constituit, omniumque ecclesiarum eis curam habere præcepit, ut nobis succurratis, nosque tuentes, cui omne episcoporum judicium est commissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis. Nam seimus in Nicæna magna synodo trecentorum octodecim episcoporum, ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque Romani pontificis sententia concilia celebrari (*Socr., l. II, cap. 8 et 17; Soz., l. III, c. 9*), nec episcopus damnari, licet hæc et alia quam plura necessaria ad hæreticis, qui nos quotidie infestant et perdere nituntur, ut facilius nos capere possint, eam synodica capitula incensa, nobisque sublata. Quæ de re, hac inventa occasione indifferenter, omni cædifica et apostolica postposita auctoritate, nos vi a propriis, vobis inconsultis, illicite expellunt sedibus: ovesque nobis a Christo Domino apostolica commissas gratia, invadunt, gradibus privant, et quod pessimum est, et omnibus Christianis legibus inimicum, interficere decernant. Vos ergo (ut semper vestræ sedi sanctæ consuetudo fuit) periclitantibus subvenite, oppressos roborate, tribulatis manum porrigite, taliaque prohibete, et leges imponite, ut apostolica doctrina, quæ in Deo est, cito ad victoriam judicium

ret, alii judicent. Nullam epistolam, cujus fragmenta sub nomine Felicis in Chalcedonensi concilio exstant, a Felice secundo scriptam fuisse, doctissimis quibusdam viris auctoribus, existimatum est, hæc de causa, quod prædictum fragmentum in concilio Chalcedonensi, act. 1 et apud Cyrillum in sua apologia post epistolam Julii papæ attexatur. Sed eam sententiam ex argumento et titulo ejusdem epistolæ redarguimus supra in notis ad 4 epistolam Felicis primi. SEVER. BINIUS.

² Ergo et alie omnes veteri scripturæ, ex eadem officina depreceptæ.

perducere valeat nostrum, nosque (apostolorum principe suffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Novimus namque in jam præfata Nicæna synodo (*Et habetur in epistola de cr. Julii contra Orientales pro Athanasio, c. 7*) generaliter esse decretum, ut nullus passim vageque episcopos, aut præsumptively lacerare, aut accusare, et qui non sunt rectæ fidei, vel bonæ vitæ, vel claræ conversationis, aut infamare præsumat: sed prius, si erga episcopos vel auctores Ecclesiæ quisquam causam habuerit, eos cum charitate mansuete conveniat, ut ab eis vulnus, unde agitur, recte sanetur: aut ipso, si secus egerit, accusator excommunicetur. Quod si ab eis nihil valuerit recte percipere, tunc primo summas adeat primates, et ipsi, tempore congruo, canonicè eos convocare debebunt (*Ibid., c. 17*). Qui si aut suis rebus exspoliati, aut a propriis sedibus ejecti, aut exsultantes, vel oppressi aut inique tractati fuerint, primo evanant, et canonicè restituantur (*Ibid., c. 8*), atque omnia sibi sublata integerrime eis legibus reddantur (*Hadr. coll. 55*): quoniam priusquam hæc fiat (ut in prædicto constitutum est concilio), nec canonicè convocari, nec ¹ distingui a quoquam possunt, quoniam nec sæculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis ecclesiasticæ! Similiter et a supradictis patribus est definitum consonanter, ut si quisquam episcoporum, aut metropolitanorum, aut comprovinciales, vel iudices suspectos habuerit, vestram sanctam Romanam interpellat sedem, cui ab ipso Domino potestas ligandi ac solvendi (*Matth. XVI*) speciali est privilegio super alios concessa. Ipsa enim (*Sergius Cypri ep. ad Theodorum papam, cons. 2 concil. Lateranensis*) Armamentum a Deo fixum et immobile percipit, quoniam ipsam formam universorum titulorum lucidissimam, Dominus Jesus Christus vestram apostolicam constituit sedem. Ipsa est enim sacer ² vertex, in quo omnes Ecclesiæ vertuntur, sustentantur, referantur. ³ Et sicut in Christo Christiani, et in petra, id est Christo, Petrus, Petri renovantur Ecclesiæ. Tu es enim (sicut divinum veraciter testatur eloquium) Petrus, et super fundamentum tuam Ecclesiæ columnæ, id est, episcopi, qui Ecclesiam sustinere, et propriis humeris portare debent, tibi equè confirmata, tibi que claves regni caelorum commisit, atque ligare et solvere potestatem quæ in terra et in caelis sunt (*Matth. XVI*), promulgavit. Tu profanarum hæresium, et impetitorum, atque omnium infestantium depositor, ut princeps et doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ, et immaculatæ fidei ostia. Igitur ne despicias, pater, tuorum patrum pietatem, bonamque intentionem. Et sicut illi, patres et prædecessores nostros a multis liberaverunt

² Et sicut. Legendum videtur: Et sicut in Christo Christiani, ita et in petra, id est, Petro, renovantur Ecclesiæ: ut sit caesus, Romanæ Ecclesiæ pontifi-

¹ *Farte Distingui.*

² Sic Græci πῶλον ἀπο τοῦ πολιῦν, neque ex hoc etymo arguas Latine scriptam potius esse quam Græcè.

A oppressionibus et angustiis, ita nos liberare digneris. Nam fuit semper vestræ sanctæ et apostolicæ sedi licentia, injuste damnatos vel excommunicatos, potestative sua auctoritate restituere; et sua eis omnia reddere, et illos, qui eos condemnaverunt, aut excommunicaverunt, apostolico punire privilegio, sicut etiam nostris et anterioribus cognovimus actum temporibus. Porro et ipsi primates, qui episcoporum et summorum ecclesiasticorum negotiorum causas suscipere debent, in præfata Nicæna synodo sunt dinumerati, ne in posterum contentio ex hoc oriretur. O sanctissime pater patrum (*Idem Sergius episc. mox cit.*), absconde blasphemias, et jactantiam vaniloquorum, et insidiantium infestationes, nos et fratres nostros opprimentium, atque perdere volentium, qui ad vos, quasi ad caput confugimus, ut vestro suffulti auxilio liberemur, et vobis nobisque commissas Christi oves a luporum ore, Domino adminiculante, antequam deglutiantur, eripiamur. Nec enim fas est (*S. Martinus papa ibidem*), supplicium apostolicæ sedis scripto, aut sine scripto preces oblatas despiciere, sed (ut condecet, ut privilegium vestræ sedis est) et nos et illi canonicè convocemur, et ante vos de nostris objectionibus canonicè cum omni probitate concertemus, sicut prædecessores nostri penes vestros fecerunt antecessores, et sicut canonica in prædicta sancta synodo docent instituta, et veluti palliati ⁴ verbi per ventilabrum canonicæ examinationis; plenam purgationem in communi consistentes auditorio, de maturis et enutrientibus catholicis Ecclesiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participationem paternarum consequamur institutionum. Antiquis enim regulis (*PP. Afr. in ep. ad Theodorum papam, cons. 2 conc. Later., an. 660 celebrati*) sanctum est, ut quidquid quævis in remotis, aut longinquis positis provinciis super episcoporum querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum vel accipiendum esset, quam ad notitiam alios sedis vestræ fuisset deductum, ut hujus auctoritate, ⁵ juxta quæ fuisset, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur: indeque sumerent normam, unde Ecclesiæ sumptere prædicationis exordium, nec passim ab insidiatoriis columnæ everterentur Ecclesiæ. Certum est enim, eidem sanctæ sedi vestræ, in honorem beatissimi Petri, patrum decreta peculiarem decrevisse reverentiam Dei, pro rebus inquirendis atque determinandis, quæ sollicite docet, justoque ab ipso præsulum examinari vertice apostolico, cujus sollicitudo semper fuit et est, tam mala damnare, quam probare laudanda. Quocirca humillimum vestro apostolico culmini persolventes obsequium, ut ipse Dominus præcepit, et sanctorum decreta patrum

cem, si quid in cæteris ecclesiis vitiatum aut depravatum sit, sua auctoritate et posse et debere corrigere. SEVER. BINIUS.

³ verbis.

⁴ Juxta quæ fuisset pronuntiatio facta, infirmaretur.

statuerunt, cum lacrymis suggerimus, quod sine A die 17 kalendarum Augustarum¹, indictionis quartæ, nostram humilitatem, divina gratia, suo (ut præcepit) munere præveniente, vestris sanctis ac Deo dignis precibus in sancta Romana² Ecclesia pontificalis honoris accepisse consecrationem et stolam: in quo dignitatis fastigio, ut a Deo omnipotente regamur altissimo, et a malis omnibus liberemur, ut non sacerdotale nomen tantum, sed Christi Domini Dei nostri protegente auxilio, et meritum habeamus, vestris sanctis ac Deo acceptabilibus nos commendantes orationibus, poscimus, quatenus et vestris deprecationibus pro nobis ad Deum effusis muniti, et eruditionibus bonis instructi, digni efficiamur, cum omni nobis populo Christiano commisso, illæsi, protegi velamento divino. Ad salutationem ergo B vestræ sanctæ et honorandæ paternitatis vice nostra, ³ Benedictum humilem vestrum fratrem, nostrum episcopum, et Alexandrum presbyterum, Crispinum quoque diaconum, vestros famulos destinavimus, quos postulamus celerius nobis a vestra beatitudine persolvi, ut vestris cohortationibus roborati, et vestris regulis informati, inimicis videlicet compressis, ad proprias prudenter consolati valeamus Ecclesias ante hiemem, Deo propitio, remeare. Vestrum est quippe, pater sanctissime, canonica restrictione (*Vide finem Victoris ejusdem epistolæ*) sollicitè, ecclesiasticæ regulæ adversantibus, et fratrum insidiatoribus obviare, nec permittere noviter dici, quod patrum venerabilium auctoritas omnino non censuit. Nos enim humiles corde, quæ recta sunt, C adjuvante Domino, sapientes, uno vinculo charitatis vobiscum sumus constricti, veram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defensantes. Studiosius itaque a catholicis, improbis probe resistere innitendum est, ne torpentes desidia oppressi, culpæ taciturnitatis teneamur obnoxii, et quasi favorem impendentes judicemur, dum adversa catholicæ fidei propulsare negligimus. Unde dictum est: Negligere quippe, dum possunt deturbare perversos, nihil aliud est quam lovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare. Liqueat, doctor sanctissime, venenosa serpentium sine simplicitate astutia dum manifesta est dolosa inimicorum fallacia. Succurrite, quæsumus, oppressis, liberate nos de manu persequentium, D ut cum beato Job cantetis: *Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, et vestivi me, sicut vestimento et diademate, judicio meo. Oculus sui cæco, et pes claudo. Pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, et de dentibus⁴ eorum auferebam prædam (Job xxvii)*, et reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat cura (*Innoc. ep. 18 ad Alex. Antiochenum*),

¹ *Necessaria.*

² Anno 646, quo magis appareat fucus impostoris qui orbi voluit illudere.

³ Romanam loco Carthaginensis substituit. Adde

quod Athanasius Alexandriæ ordinatus, credo mense Januario an. 316, indictione 14.

⁴ Nomina propria mutavit plagiararius ne deprehenderetur in furto.

⁵ *Illius.*

id est, omnes episcopi, præcipue tuum mereri debemus iudicium, et non ab aliis devorari. Merito ergo nos Domini causa respicit sacerdotes, si silentio faveamus errori (*Cæl. ep. 1 ad Gallos*). Si quidem corripiantur huiusmodi, nec sit liberum eis, pro voluntate facere iudicium. Desinat novitas incessere vetustatem¹, desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Nam ut omnes metropolitani vel reliqui episcopi sua odia aut vindictas in reliquos episcopos exercere non valeant, ideo nominatim in Nicæna synodo expressi sunt primates, qui reliquos episcopos audire et iudicare debeant, ne ulla fraus in iudicio episcoporum possit irruere. Vos ergo, qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos et opprimere oportet, qui in fratres seditiones et scandala excitant (*Steph. Dorensis ad syn. Later. ann. 619*). Ideoque exoramus, ut minime despiciatis humilitatis nostræ et omnium orientalium orthodoxorum sacerdotum et populorum afflictiones², et deprecationes cum lacrymis oblatas, sed sicut luminaria universo mundo, verbum vitæ retinentes, introductas exstinguite tenebras nefandissimorum insidiatorum, temporibus etiam nostris procaciter germinatas, quatenus funditus exstincta huiusmodi caligine, lucifer nobis resplendeat per vos, sanctissime pater, et dogmatica definitio ubique omnes lætificans, quam gloriosi Ecclesie sanctæ patres per propria piissima dogmata in æternæ vitæ firmam hæreditatem prædicasse noscuntur.

Incolumem te et beneplacitum Deo (*Sergius Cyp. C. ep. ad Theod. papam supra cit.*), sanctissime pater patrum, orantem pro nobis, Dominus custodiat in ævum. Amen.

² EPISTOLA I FELICIS PAPÆ II.

RESCRIPTUM AD EPISCOPOS IN ALEXANDRINA SYNODO CONGREGATOS.

I. *Ut nemo episcopum penes arbitros sæculares accuset.* — II. *Si quis adversus episcopum causam habuerit.* — III. *De eadem.* — IV. *De episcopis rebus suis exspoliatis, aut a sede pulsis.* — V. *Infames et sacrilegos ad testimonium non admittendos.* — VI. *Si episcopus vocatus ad concilium, ire non potuerit.* — VII. *De causis quæ legibus non continentur, vel prohibita noscuntur.* — VIII. *De accusationibus episcoporum, et rerum suarum ablatarum redintegratione.* — IX. *Quibus non liceat accusare, vel testificari.* — X. *De eadem re.* — XI. *De personis accusatorum.* — XII. *De primatibus et metropolitanis.* — XIII. *De accusationibus episcoporum, et ineptitudine accusantium.* — XIV. *Qui non debeant admitti ad accusationem.* — XV. *De eadem re.* — XVI. *Licere in ecclesiasticis negotiis, dicta causa et finita, recedere, quod in sæcularibus non licet.* — XVII. *De accusationibus*

A *episcoporum.* — XVIII. *De non terminandis causis episcoporum absque auctoritate Romani pontificis.* — XIX. *Si episcopus a comprovincialibus, vel a metropolitano senserit se prægravari.* — XX. *De iudiciis episcoporum, et de tempore concessio ad præparandum, et comparandum.* — XXI. *De iudicibus et accusatoribus, quales debeant esse.*

Reverendissimis atque dilectissimis fratribus, Athanasio et universis Ægyptiorum, Thebaidorum, Libyorum episcopis, in sancta Alexandrina synodo congregatis, Felix almæ Romanæ urbis et universalis Ecclesie episcopus, et sancta synodus, quæ in urbem Romam convenit, in Domino salutem.

Sacram vestram synodicam epistolam, per gratiam sancti Spiritus, et Deo placitum studium conscriptam, vestræ a Deo honorandæ sanctitatis gratia libenter suscepimus, atque instanter in synodo recitari per singula iussimus, et omnes intente ejus colligere verba præcepimus: super quæ dum lætari sperabamus et cupiebamus, versa est in luctum cithara nostra, cantatio in plorationem, et omne totius synodi gaudium in mœrorem translatum est (*Job. xxx*): quia non decuerat, ut hi qui corpus Christi quotidie proprio conficiunt ore (*S. Hier. in ep. ad Nepotianum*), tantam paterentur persecutionem, quoniam Dominus Deus noster salutem providens generis humani, mandavit persecutiones non fieri, neque fluctuationes inferri, nec invideri laborantibus in agro dominico, neque dispensatores magni regis vexari aut expelli. Quiescite, inquit sancta magna Nicæna synodus (6, *quæst. 1*), et nolite persequi eos qui Deo perfecte ministrant, et sincera voluntate Dei superni mandata custodiunt, et nostris legibus subjunguntur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui et carnales, spirituales persequantur. Omnis enim qui resistit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur adversus eum, contra quem litigat. Et qui infestus est alicui, omnia sicut hostis agit, et insuper loqui contendit. Vos enim monemus, fratres, in speculis esse debere, ut in quantum potestis, et Dominus auxilium dederit, talibus nostra apostolica, vestraque auctoritate resistatis, nec quisquam vestrum a fratris auxilio se subtrahat, sed pro viribus præstet adminiculum. Quoniam, licet pauci sitis, si unanimes fueritis, nullatenus, justitia suffragante, Domino quoque opem ferente, superabimini, quia *funiculus triplex difficile rumpitur* (*Eccles. iv*). Nam si officii sæcularibus humana lex subvenit (*S. Greg. ep. 120 lib. vii*), quanto magis ecclesiasticis et Domini sacerdotibus, maximeque pontificibus, qui pupillæ oculorum Domini nuncupantur, divina atque catholica lex suffragari debet! Ait enim divinum de episcopis eloquium: *Qui vos tangit, tangit*

cuit falsarius.

² Falsam et hanc quoque meritissimo jure dixeris.

¹ Citat hunc locum Vinc. Lirinensis, ex supra citata Cælestini I papæ epistola.

² Nomina Sophronii, Apollinaris et Severi rese-

pullam oculi mei (*Zachar. II*). Et si sæculares humana multipliciter explorantur homines lege, et requisitiones atque induciæ¹ ejus multorum mensiom conceduntur, ne injuste damnentur: quanto magis episcopis, qui proximiores sunt Deo, et super hos constituti, postique in cœlesti militia, quæ impensius ponderanda est, tempora sunt concedenda multo ampliora, ne a quibusdam graventur, opprimantur, vel subito dãmmentur! Incipiamus ergo (*Innoc. ep. 2*), adjuvante Deo, et sancto Petro apostolo, per quem apostolatus et episcopatus in Christo cœpit exordium, quoniam plures sæpe emeruerunt causæ, quæ in quibusdam non erant causæ, sed crimina: quia magis ut comperimus, iniquitate, quam charitate fratribus sunt impositæ; et ut de cætero sollicitudo sit ne talia eveniant, capitula quædam a sanctis patribus tam in Nicæna synodo, quam et in hac sede constituta, ponamus, quibus fratres et coepiscopi nostri fulti, insidias inimicorum, auxiliante Domino, valeant evadere, et prout Dominus posse dederit, paucioribus verbis tantorum malorum imitemur compendium (*Idem papa ep. 7*), et strictim, quæ in volumine litterarum vestrarum comperimus, retrahemus, et alia nonnulla instantis temporis necessaria, prout petitis, ponamus.

I. Est namque synodialis decretum institutis (*Carth. III, c. 9; Milev. 19, Agath. Aur., etc.*) ut nemo episcopum penes sæculares arbitros accuset, sed apud summos primates.

II. Si quis adversus episcopum causam habuerit, non prius aliquos episcopos adeat, ut eum accuset, quam familiariter ei suam indicet querelam, et ab eo aut justam emendationem, aut rationabilem percipiat excusationem, ipsa nos instruente veritate: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te et ipsum solum* (*Matth. XVIII*). *Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, adhibe duos vel tres tecum: et si non hos audierit, dic Ecclesiæ* (*Luc. XVII*), id est, accusa eum publice², et non prius, et reliqua.

III. Si quis episcopum post hæc elegerit accusare, summi primatibus episcoporum suam indicet causam, et non sæcularibus, qui magis ad pacem quam ad iudicium eos revocent (*Carth. IV, c. 26*), ut charitas in omnibus et ab omnibus custodiatur. Si primates (*5, qu. 2*) accusatores episcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint, tum tempore legitimo eos ad synodum canonicè convocatam, non infra angusta tempora, canonicè convocent, et non prius quam eis per scripta significant quid eis opponitur, ut ad responsum præparati adveniant. Nam si aut vi (*Concil. Roman. V, sub Symmacho*), aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonicè evocari ad synodum possunt, nec respondere æmulis debent, antequam canonicè restituantur, et sua eis omnia legaliter reddantur.

¹ *Etsi.*

² *Tunc.*

³ *Episcoporum præpositum semper prima fronte sol-*

IV. Si quis episcoporum fuerit suis rebus expoliatus, aut a sua ecclesia vi aut timore expulsus, quod omni Christiano nomini est inimicum, oportet et decet³ episcoporum propositum semper prima fronte cedere, ut omnia quæ ei ablata sunt, potestati ejus legaliter reddantur, et præsul prius restituatur, et postea non statim, sed diu et per spatiosa tempora suis potestative dispositis, et ad suam necessitatem præparatis, ad tempus veniat ad causam: et si juste visum fuerit, accusatoribus respondeat suis⁴.

V. Nulli infami (*ex Aniano*) atque sacrilego de quocumque liceat negotio adversus religiosum Christianum, quamvis humilis servilisque persona sit, testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, aut inscriptione Christianum impetere.

VI. Si quis episcopus legitime accusatus, et supra-dicto ordine ad concilium canonicè convocatus fuerit, absque ulla trepidatione ire debet; et si ire non potuerit (*Hadr. c. 5*), pro se legatum ad synodum mittat.

VII. Nullæ causæ a iudicibus ecclesiasticis audientur (*Idem, c. 11*), quæ legibus non continentur, vel quæ prohibitiæ esse nocebuntur.

VIII. Si quis aliter non acquieverit, nisi ut episcopum accuset, supra taxato hoc tenore agere debet, quia aliter rata non potest accusatio existere. Tunc primo accusati causam accusator apud primates canonicè deferat (*Carth. III, 7*). Nec a communione prohibetur accusatus, nisi ad electorum iudicium canonicè convocatus, infra tres aut sex vel plures menses pro suis rationem redditurus venire distulerit. Quod si probare potuerit, quod non noluerit, sed non potuerit venire, nihil ei nocebit. Ille vero, qui vi aut timore a sede pulsus, aut suis rebus expoliatus fuerit, non prius vocetur ad synodum, quam ei omnia legibus redintegrentur. Et tandem in sede propria pacifice et potestative cuncta disponens resideat (*Rom. V, sub Symmacho*), quamdiu expulsus vel expoliatus carere visus est rebus (*5, qu. 2; et in decret. Ivo., lib. XLIII, q. 3*). Cum autem ad iudicium venerit, si voluerit et necesse fuerit, induciæ ei petenti a patribus constitutæ, absque impedimento concedantur, et iudices a se electi tribuantur, ut in loco unde est ille qui accusatur, aut si alibi alicujus temerariæ multitudinis vim metuerit, locum sibi congruum eligat, quo absque timore suos, si necessitas exposcerit, testes habere (*Conc. Afric. c. 50*), et absque impedimento suam canonicè sententiam finire valeat, quia multa per subreptionem evenire solent.

IX. Ut testificandi, vel accusandi licentia denegetur his qui Christianæ religionis et nominis dignitatem, et suæ legis vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita, neglexerint (*Anianus in c. 1 tit. 7, l. XVI Cod. Theod.*).

licitum esse; vel sanctum propositum semper prima fronte incedere.

⁴ Et idem habetur in decretis Julii, c. 35.

X. Multum derogatio prævalet quando derogatori A legi, raptores, venefici, adulteri, et qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint (*Hadr. coll. 63*), nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

XI. Personæ (*Hadr., 4 et 13*) accusantium tales esse debent, quarum fides et conversatio et vita B probabilis et absque reprehensione sit, et quæ omni careant suspitione: quia et hoc, te præsentem, ut bene nosti, in Nicæna synodo, propter malorum hominum infestationem, ab omnibus diffinitum est, licet pravorum hominum insidiis sint hæc et alia quamplura deleta¹.

XII. Primates illi, et non alii sint, quam in Nicæna synodo sunt constituti. Reliqui vero, qui metropoles tenent sedes (*Hadr. coll. 23*), archiepiscopi vocantur, et non primates, salva in omnibus apostolicæ sedis dignitate, quæ ei ab ipso Domino est concessa, et postea a sanctis patribus roborata.

XIII. Primo semper (*Idem c. 15*) in omni episcoporum acensatione, vita, persona et conversatio acensantium enucleatim inquiratur: et postmodum ea C quæ obijciuntur, fideliter pertractentur: quoniam nihil aliter fieri² debet, nisi impetitorum prius requiratur fides, personæ, vita et actus discutiantur: quia non debet, pravorum aut insidiantium hominum pernicio, vita lacerari innocentium. Hæc sæpissime beati a malis persequuntur, qui non cessant suis³ calamitatibus aliis derogare. Ideo summopere providendum est ne hæc fiant.

XIV. Nullus servus (*Carth. vii, c. 9*), nullus libertus, nullus infidus, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus qui inimicitias studet, nullus qui frequenter litigat (*Hadr. 41 et 50, ex Carthaginensibus iv, 58, et vii, 2*), et ad accusandum vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur episcopos accusare; quoniam acensatores et accusationes, quas leges sæculi non recipiant, qua ratione sacerdotalis eas recipere debet ordo, invenire nequeo, cum hæc et in Nicæna synodo prohibita sint, et illi magis ab istis, non isti ab illis judicari debeant; et apostolus dicat: *Spiritalis judicial omnia, ipse vero a nomine judicatur.* (*II Cor. ii*).

XV. Hæretici, a quibus nimium opprimimur, excommunicatique, homicidæ, malefici, fures, sacri-

legi, raptores, venefici, adulteri, et qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos magosque concurrerint (*Hadr. coll. 63*), nullatenus ad accusationem vel ad testimonium erunt admittendi.

XVI. Nec ita in ecclesiasticis agendum est negotiis, sicut in sæcularibus (*S. Leo, ep. 54*). Nam in sæcularibus postquam legibus vocatus venerit, et in foro decertare cœperit aliquis, non licet ante peractam causam recedere: in ecclesiasticis vero, dicta causa, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægravari viderit.

XVII. Quoties episcopus (*Hadr. 27*) super certis accusatur criminibus, si tales fuerint accusatores, qui juste et canonice recipi debeant, legitima in synodo, suo in tempore congregata, ab omnibus canonice audiatur, qui sunt in provinciis, episcopis. Quod si legitimi non fuerint accusatores, non fatigetur episcopus: quia sacerdotes ad sacrificandum vacare debent, non ad litigandum. Nec illi, qui throni Dei vocantur (*conc. Tolet. xi, c. 5*), pravorum hominum insidiis turbari debent, sed libere Christo Domino famulari.

XVIII. Quamquam comprovincialibus episcopis una cum eorum metropolitano, suæ provinciæ causas episcoporum liceat charitative et concorditer agitare, non tamen (sicut in prædicta, te præsentem, constitutum est synodo) licet definire absque Romani pontificis auctoritate. Quod si secus a quibusdam præsumptum fuerit, ipsi qui hoc egerint, suæ præsumptionis suscipiant damnum: et illi, qui ab eis perperam excommunicati aut damnati fuerint, auctoritate hujus sanctæ sedis, et beati præceptoris nostri clavigeri Petri potestate solvantur, atque restituantur. Ipse enim ait Dominus: *Quicumque solveris super terram, erunt soluta et in caelis* (*Matth. xvi*).

XIX. Quoties episcopi se a suis comprovincialibus, (*Hadr. 6 et 18, ex can. 4 et 7 conc. Sardicensis*) vel a metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspectos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut sanrum rerum ablatione, libere ire liceat. Et dum prædictam Romanam matrem appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri exposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes subripere, aut eorum res auferre, aut aliquam eis vim inferre præsumat, antequam eorum causa Romani pontificis auctoritate finiatur. Quod si aliter a quoquam præsumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit. Nam nec hoc perperam præsumimus, sed et ipsum in Nicæna synodo constitutum, et antecessores nostros egisse, bene, Athanasii, nostri: quoniam quando tu et Paulus Constantinopolitanus, Asclepius⁴ Gazæ, et Lucianus Adria-nopolites, ab Orientalibus episcopis, inconsulto sanctæ memoriæ Julio prædecessore nostro, damnati estis, et ad eum quasi ad totius orbis caput (ut semper

¹ Hæc nota quedam decreta in Nicæna synodo deleta.

² decet.

³ calumniis alios denigrare.

⁴ Asclephas et Lucius.

huic sedi sanctæ licitum fuit) confugistis, cognita eorum nequitia (*Trip. iv, 15, ex Sox. iii, 7*), et vestra justitia, vos in communionem suscepit, et omnium vestrum curam gerens, propter sedis propriæ dignitatem, suas singulis reddens ecclesias. Orientalibus scripsit, culpans eos, quod non recte tractassent viros inculpabiles de suis ecclesiis expellentes, et constituta Nicæni concilii minime conservantes. Ex quibus ad certum diem nonnullos sibi adesse præcepit, ut de talibus præsumptionibus certam redderent rationem, et coram eis ostenderet, justum se super eis protulisse decretum. Interminatus est etiam non talia deinceps fratres esse passuros, et nisi ab hujusmodi præsumptionibus cessarent, a propriis esse gradibus eos recessuros. Tali enim hujus sanctæ sedis privilegio tu et fratres tui proprias recepistis ecclesias, cum omnibus sibi pertinentibus. His enim et aliis quam plurimis documentis manifestum est, nullum damnari, aut suis exspoliari rebus debere episcopum, qui hanc sanctam sedem interpellaverit, aut sibi defensatricem adsciverit, donec iudicium de eo nostræ apostolicæ auctoritatis (*Mart. I, consess. 2 conc. Later.*), hoc est, principis apostolorum Petri agnoscat, quia solummodo Christus Jesus huic sanctæ sedi, id est, apostolicæ, facere comisit, utpote quoniam solus atque præ omnibus præfatus princeps apostolorum creditus est, atque percipere meruit a rege regum Christo Deo claves regni cælorum (*Matth. xvi*).

XX. De induciis vero episcoporum (*In decret. Ivo. lib. iv*), super quibus consulistis, diversas a patribus regulas invenimus institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum machinamenta, et suas præparandas responsiones, et testes confirmandos, et consilia episcoporum atque amicorum quærenda, annum aut sex mandaverunt menses concedi, quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero (*Vide conc. Carth. iii, cap. 7*) quam sex menses non¹ reperi, quia et laicis hæc indulta sunt, quanto magis Domini sacerdotibus! Nam et a nostris antecessoribus, atque reliquis sanctis patribus multoties inhibitus est, ne quis Domini sacerdotibus detractationes irroget; quanto magis accusationes, non ex radice charitatis prolatas!² Quiescite, inquit, et nolite persequi eos, qui perfecte Deo ministrant, quorum orationibus et terrena bella sedantur, et recedentium a Deo angelorum pelluntur incursus, quique omnes dæmones, qui corrupti sunt, precum assiduitate confundunt (*Trip. vii, 9*). Induciæ namque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, ut accusati se præparare, et universos communicatores in provinciis positos convenire, testes præparare, atque contra insidiatores se pleniter armare valeant.

XXI. Judices enim et accusatores esse debent, qui omni careant suspicione (*Hadr., 15*), et ex ra-

¹ recipi.

² Supra in principio hujus dec. ubi allegatur Nicænum concilium.

dice charitatis suam desiderent promere sententiam. His ergo tam legaliter (*Trip. ix, 14, ex Theod. v, 9*), quam et canonicè prolatis, etiam omnium Christianorum reverentiam congaudere deprecamur, spirituali intercedente dilectione et timore dominico, per quem humana removetur offensio, et ecclesiarum ædificatio præponitur universis, ut magis universi ad ædificationem fratrum laborent, quam ad damnationem; quoniam ait dominus: *In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (*Joan. xiii*). Jam enim formam dedimus (*Damasus, epist. 2, ex Trip. ix, 15; ex Theod. v, 10*), et a prædecessoribus nostris datam esse cognovimus, ut si quis se agnoverit Christianum, illud servet quod ab apostolis noscitur esse contraditum, dicente apostolo Paulo: *Si quis vobis annuntioverit præter quod accepistis, anathema sit* (*Galat. i*). Christus enim Dei filius, Dominus noster, humano generi propria passione salutem plenissimam condonavit, ut nos liberaret (*Rom. viii*). Et si Deus in tantum nos dilexit, ut etiam proprio filio non parceret, sed pro nobis omnibus illum traderet, ut nos liberaret: ut quid nos non diligimus fratres, aut eos temere iudicamus, cum prædictus dicat apostolus: *Nolite iudicare invicem, sed hoc magis iudicate, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum* (*Rom. xiv*). Nam si illi qui fratres diligunt, ex Deo nati sunt, et vident Deum: quid ergo erunt illi, qui eos persequuntur, et eos detrahendo, machinando, accusando, infestando, damnare moliantur? Si illi filii Dei, procul dubio hi filii sunt diaboli, qui semper, *sicut leo ruginens circuit, quærens quem devoret* (*I Pet. v*), ita fratres insequuntur, ut perdant. Qui vero adjuvare fratres refugiunt, majus peccatorum onus acquirunt, et fraternitatis solatio rei existunt. *Væ, inquit propheta, qui potum dat amico suo, mittens fel suum* (*Abac. ii*). Et iterum sapientissimus Salomon ait: *Quoniam qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripienti iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonem autem illius ad Deum perveniet auditio, ad correptionem iniquitatum illius: quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurantium non abscondetur* (*Sap. i*). Hæc enim si amplecti voluissent proprio et sano sensu, ad reprobum minime laberentur, sed per Dei timorem sermonum suorum præcavescentes custodiam, piam sanctorum Patrum definitionem sine quadam nocenti præsumptione utique conservarent: quoniam dicit sacrum eloquium: *Consilium bonum conservabit te, et mens bona custodiet te* (*Prov. ii*). Non enim de fontibus (*Maurus Cæsenas, ep. in eodem conc.*) salutiferis spiritualiter ad acquisitionem æternæ vitæ procedunt tales accusationes et detractationes, atque ideo competenter nos B. Paulus admonens, ait: *Non debere plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (*Rom. xii*). In definitione pietatis perdu-

³ Densedit Calaritanus cons. 2 conc. Later. an. 649.

remus. Qui enim hanc prætereunt, non tantum ipsi sunt decedentes a corroboracione sua, sed insipientiæ suæ dereliquerunt omnibus memoriam, ut in his, in quibus peccaverunt, minime latere potuissent. *Gloria enim et contumelia in loquela : et in lingua hominis, casus illius est (Eccles. v)*. Ideoque conveniens est, hanc quidem ostensionem reprehensionum illorum nostris actibus inseri, ne ulterius jam talia patiamini, seminantibus illis zizania et scandala, sed lætari in officiis et dogmatibus vestris mereamini. Igitur erubescant talia, et ¹ hujusmodi blasphemia subtrahere festinent, si noluerint a sacerdotali nostro collegio segregari, et a Christiani populi societate divelli. Licet namque de his plura et pernecessaria, quæ in decretis sedis apostolicæ et ab apostolis eorumque successoribus, nostris videlicet prædecessoribus, statuta inveniuntur, dicere et conscribere potuissemus, tamen melius nobis visum est, ut epistolam oratione claudamus (*Julius ad ecclesiam Alex. Trip. iv, 29*). Deus omnipotens, et hujus unigenitus filius et Salvator noster Jesus Christus, hoc vobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus et coepiscopis nostris, quibuscumque tribulationibus laborantibus, totis succurratis viribus, et cum eis compatientes, crucem ejusdem Domini Salvatoris portetis, ut veri ipsius discipuli coram omnibus appareatis, ut et vos, et qui vobiscum sunt, hic et in futuro possideatis meliora, quæ oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se (*I Cor. ii*), per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et cum quo omnipotenti Deo Patri gloria in sæcula sæculorum, amen. Valere vos opto, fratres charissimi. Data idibus Februarii, ² Agario et Juliano viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA II FELICIS PAPÆ II

AD EOSDEM ET AD RELIQUOS DOMINI SACERDOTES.

De patienti sufferentia persecutionum et tribulationum.

Felix sanctæ universalis Ecclesiæ papa, atque per gratiam Dei catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ urbis Romæ episcopus, una cum sancto concilio nostro reverentissimorum sacerdotum, huc nobiscum convenientium (*Martinus I papa in synodica conc. Later.*), in confirmatione piissimorum catholicæ Ecclesiæ dogmatum, et revelatione oppressorum fratrum, coepiscoporum videlicet nostrorum, qui rectam Nicæni concilii tenent fidem, et qui fratres non infestant, universis spiritualibus fratribus nostris, et reliquis in sacerdotali collegio Domino consecratis, atque omni plenitudini Ecclesiæ catholicæ.

Gratia vobis et pax multiplicetur in confortacione et sancti Spiritus communionem quatenus in eo proficientes, a gloria in gloriam, virtutes annuntiemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum (*I Pet. ii*), apud quem non est transmutatio,

¹ ab hujusmodi blasphemia se sub.

² Nomen fictum.

A nec ³ vicissitudinis obumbratio. Portare, fratres, hortamur (*Jac. i*), persecutiones et tribulationes patienter, ut ejus inveniamini filii, quem quotidie patrem vocatis Deum in cælis; et in eo vincatis omnia, qui propter nos vicit omnia: *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii)*. Imitatores quoque Dei convenit in omni verbo et opere imitari Deum (*Maximus Aquileiense, cons. 4 ejusdem conc. Later. anno 649 celebrati*). Ideoque illud oportet nos dicere, quod ipse de se perhibuit Dominus: *Veniet princeps hujus mundi, et in me nihil inveniet (Joan. xiv)*. Venerunt et illi qui vos et nos persequuntur, quia vos sine nobis persequi non possunt, quoniam unius Dei membra sumus, et unum illius sacerdotium per ejus sanctificationem retinemus, et in nobis de suis nihil invenerunt: quia quidquid sumus, gratia Dei sumus, licet propterea calumniari nos irrationabiliter studuerint, quod facere solent inimici, suam ex hoc cooperire dementia propterantes, quatenus per mendacium veritatem valeant obumbrare. *Scripti enim vobis, inquit beatus apostolus, per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem abundantius habeo in vobis (I Cor. ii)*. Etenim detrahentibus detrahere (*Deus dedit Calarianus ep. ibidem*) non est bonum, ⁴ ut non ad ea quæ scripta sunt, commoti, injuriæ certamen efficiamus. Non debemus omnino timere opprobrium hominum (*Martinus I, cons. 3 ibidem*), neque eorum exprobrationibus vinci, quoniam hoc nobis Dominus jubet per Isaiam prophetam, dicens: *Audite me, qui scitis judicium, populus meus, in quorum cordibus lex mea est (Isa. li)*. *Nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne timeatis (Psal. xliii)*. Considerantes etiam quod in psalmo scriptum est: *Nonne Deus requirit ista? Ipse enim novit abscondita cordis, et cogitationes latium hominum, quoniam vanæ sunt. Vana autem locutus est unusquisque ad proximum suum, et labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala. Sed disperdet dominus universa labia dolosa, et linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia nostra a nobis sunt: quis noster dominus est (Psal. xi)?* Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam prosilirent iniquitatem. Non enim (*ejusdem papæ verba*) per probabilem et paternam doctrinam hoc faciunt, sed ut suam exerceant in servos Dei vindictam. Scriptum namque est: *Via stulti recta in oculis ejus. Et sunt viæ, quæ videntur homini justæ, novissima autem eorum deducunt ad mortem (Prov. xii, xiv)*. Nos enim qui hæc patimur, judicio Dei (*Conc. Rom. iii, sub Symmacho*) hæc reservare debemus, qui reddet unicuique secundum opera sua (*Jerem. xv*). Qui etiam per ministros suos intonuit, dicens: *Mihi vindictam, ego retribuam (Rom. xii)*. Vos enim in recta fide, et pura ac bona succurrite voluntate vicissim, nec aliquis a supplemento fratris subtrahat manum: quoniam in hoc, ait Dominus, cognoscent omnes, quia

³ momenti.

⁴ ut ne.

moi estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem (Joan. xiii). Unde et ipse per prophetam loquitur, dicens: *Ecece quam bonum, et quam iucundum, habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii). Spirituali dico (Paulus CP. ep. Monothelita ad Theodorum papam cons. 4 cons. Later.) habitaculo et concordia, quæ in Deo est, et unitate fidei hujus delectabilis, secundum veritatem inhabitaculi, quæ videlicet in Aaron magis decorabatur, atque sacerdotalem induentibus dignitatem, sicut unguentum super caput, principalem intellectum irrigans, et usque ad ipsam extremam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionem et æternam vitam promisit Dominus. Hujus ergo prophetice vaticinationis meritum amplectentes, fraternam præsentem syllabam exposuimus, nostra propter charitatem minime quærentes, aut quæsitura. Non enim detrahentibus bonum est detrahere, aut palo, secundum vulgarem fabulam, excutere palum. Absit. Non sunt nostra ista: quapropter hæc avertat divinitas. Non sunt edocti habitus nostri ita vincere, sed in patientia longanimitatis et spiritu humilitatis: quia sicut per duritiam minime (ut prophetice dicamus) *purgatur nigella* (Dan. iii), ita nec pacis soporatus fructus intelligentiæ per asperitatem exprimitur. Propter hoc enim et verborum supportavimus colaphos, ut vel paulatim valeamus eum imitari, qui propter nos se humiliare dignatus est, et extremæ illius ultionis per hanc plagam verba declinemus. Audiamus ergo, et consentiamus Ecclesiæ oratori, qui per linguam Spiritus sancti clara voce exclamat, dicens: *Omnia vobis in charitate fiant* (I Cor. xvi). Ergo sive quærimus, sive tantummodo dicimus, et tantummodo audimur, charitas intercedat. Ars aliqua existat ad compositionem concordia boni et conjunctionem. Oportet enim, de Deo quærentibus nobis spiritu rectitudinis mentis nostræ dinumerantes intentiones templum pacifice inhabitare in eum propter Dominum, qui per prophetam locutus est: *Quærens quære, et apud me habita* (Isa. xxi, juxta LXX). Speculum enim dedit nos Deus populo suo, et oportet eos, qui a Deo sunt deputati sacerdotum adipisci, ita in humilitate gressuum mentis adinvicem tendere, ut in melius ædificentur hi, qui ad nos respiciunt, quam (quod dicere piget) per nostram discordiam semitam pedum eorum concutere. Ad concordiam inclinemus nos ipsos, et unum in charitate sapiamus. Humilitatem veneremur, per quam apprehendi solet altitudo spiritus. Si enim amplius usque adhuc taciturnitatem, quam verborum garrulitatem dileximus, hoc quidem bene habere arbitrati sumus, ne scriptis vestris reciproca respon-

dentibus, injuriæ somitem exhortemur, et pusillanimitate dijudicemur ab eo, qui omnia ad charitatem dirigere promulgavit. Oravimus vero et tunc ostium circumstantiæ labiis nostris imponi, et verbum insonitum concipere potius quam verbum sonabile: et hoc tamen mihi donum est a domino, et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargutiones (Psal. xvii). Sed quia tempus est loquendi et tempus tacendi (Eccles. iii), aperio verbum, et claudio ostium per taciturnitatem, competenter exorans: *Domine, labia mea aperies, et respondeam exprobrantibus mihi verbum* (Psal. l, cxviii). Licet enim tacuissemus, non semper tamen tacebimus, adaperiente nobis domino claves verbi. Igitur directi in præsentem a beatitudine fraternitatis vestræ apocrisarii, post multas factas inter nos de ecclesiastica requisitione dissonantes sermocinationes, in fine ad hoc pervenerunt, admonentes nos atque hortantes interpretari unius veri Christi Dei nostri voluntatis intellectum, atque hujusmodi interpretationem destinare vestræ sacratissimæ venerationi. Nos autem acceptam habentes bonæ conscientia prædictorum venerabilium virorum admonitionem, cognoscentes autem et quæ principatus apostolorum summitas docet (I Pet. iii), paratos esse ad satisfactionem omni poscenti verbum de spe, quæ in nobis est, secundum Dei timorem, mansuetudinomque ad bonam scientiam temperantes, super tali tantummodo requisitione mentem nostram per has syllabas exponimus, superfluum exercitationem et alterationem verborum, propter satietatem et præsentis temporis incongruitatem, declinantes ac præcaventes, nihil omnino aliud intelligentes, aut proferentes vel dicentes, quam quod audivimus et cognovimus a sanctis et universalibus magnis apostolis, eorumque successoribus, et patres nostri enarraverunt nobis, et audientes prædicavimus, ad supernam tendentes vocationem. Nostrum est studium, ubi pacis constitutio manet his, qui in stadio pietatis sunt, bene unica gloria intercessori tribuitur et corona. Deo manifestati sumus, qui judicat omnia, et comprobat. Non jurgialiter stamus, non ad contradictionem respicimus, nec favorem inanem amplectimur: sed in verbo Dei proposito, hujusmodi requisitionis resolutionem fecisse dignoscimur, confidentes quoniam patris Dominus Deus ad alterutrum nostrorum unitatem et dilectionem conservabit in gloria ejus benignissimæ majestatis. Omnem cum vestra beatitudine in Christo existentem fraternitatem, tam nos, quam qui nobiscum sunt, multum salutamus. Data 8 kalend. Novembris, Philemone et Attico viris clarissimis consulibus.

¹ Al. qui; al. quod.

² pudet

³ ut

⁴ dilexerimus.

⁵ verbo invigilem et.

⁶ Nomen fastis Romanis incognitum.

